

2. Elukestev õpe

Elukestva õppe valdkonna visioon 2035+

+ Meie inimene on märgatud, haritud, teadlik oma võimalustest ning osaleb aktiivset elukestvas õppes

Täpsustused/kommentaariid:

Elukestva õppe valdkonna eesmärgid:

- Elukestev õpe on populaarne ja kõigile kättesaadav. (sõnastult parandada, osalus & kätesaadavus)
- Mitmekesise hariduse pakkumine maakonnas. mitmekülgsele hariduse valikute...
- Haridusastutustes on piisavalt hea tasemel õpetajaid ja spetsialiste. Haridus- ja noorsootöö valdkonnas
- ? • Kasutame oma võimalusi parimal moel. haridus, noorsootöö, muusika vms

Täpsustused/kommentaariid:

Peamised tegevussuunad:

- + • Võru maakonna elanike keskmise haridustaseme tõstmine.
- + • Lapsevanemate arendamine, koolitamine, toetamine.
- + • Õpingud katkestanud inimeste toetamine ja haridustee jätkamiseks sobivate võimaluste pakkumine. (võru & seto keel ja) haridus
- + • Paikkonna eripära ja omanäolisust arvestav üldkoosharidus. terviklik lahendus?
- + • Huvihariduse ja noorsootöö rolli suurendamine formaalhariduses. kätesaadavuse parandamine
- + • Kaasava hariduse võimaluste arendamine. Kvaliteedi arendamine
- ? + • Õppimisvõimaluste vastutusse võtmine (tööturu ja õppija vajadustega) (sh tugev karjääriõpetus). pider ajakohustamine
- Kodukandi kultuuri väärtustamise toetamine. (võru ja seto keele) järgmistele põlvkondadele elava ja igapäevaselt kasutatava keelena edasiandmine.
- + • Ettevõtlikkuse arendamine. toetamine
- • Põhivõimete arendamise toetamine. Haridus- ja noorsootöö valdkonnas töötajate
- + • Õpetajate toetamine ja motiveerimine, motivatsiooni loomine uute (sh noorte) õpetajate piirkonda tulemiseks.
- Haridustöötajate enesearendamise huvi toetamine ja motiveerimine)
- • Haridusastutuste juhtide kompetentsi tõstmine ja pädeva tugipersonali tagamine.
- + • Kogukonna võimaluste kasutamine soodustamine õppetöö toetamiseks.

Täpsustused/kommentaariid:

KAASAVA HARIDUS (tõnu poolalt)

OMAKULTUUR (uma lapse nt)

ELUKESTEV ÕPE (kõrge sots. osalus)

SPETSIALISTID Võrumaal

HUVIHARIDUS → formaalharidus (huvikõrge värgustik?)

ÕPPIMISVÕIMALUSED (vähem nt kaad võru)

UUED SUUNAD (PUUDU):

VALIKUTE MITMEKESISUS

1. Heaolu

Heaolu valdkonna visioon 2035+

Meie inimesel on kirk elu vastu läbi kogu oma elukaare

Täpsustused/kommentaariid:

toimetulekuvõime, tahe,

visioon ETEPANEK

Meie inimeste

Peale on tagatud

egru elukaare jaosel

Heaolu valdkonna eesmärgid:

- Meie inimene elab kaua ja tervena (vähendada erinevust tervena elatud aastates võrdluses Eesti keskmisega).
- Meie inimene leiab eneseteostust kogu elukaare vältel (sh suurendada tööhõive määra eakate (70+), noorte (15-24) ja vähenenud töövõimega inimeste hulgas).
- Meie inimene on hoitud. Võrdsed võimalused ja sidusad kogukonnad (vähendada materiaalse ilmajaetuse määra).

Täpsustused/kommentaariid:

• Peale ja taga on

Peamised tegevussuunad:

- **Hooliv inimene.** Toetame tugeva piirkonna identiteedi säilimist ja elu austavaid hoiakuid, mis aitavad kasvatada sidusat ühiskonda ning luua iga inimese jaoks kuuluvuse ja vajalikkuse tunnet.

- • **Terved valikud.** Väärtustame tervist toetavaid valikuid ja vähendame tervist tulenevat ebavõrdsust.

- + • **Võrdsed võimalused.** Arendame valikuvõime teenuseid ja eneseteostuse võimalusi nii, et need arvestavad inimeste eripärasid ning vajadusi ja toetavad erinevate ühiskonnagruppide (noored, eakad, erivajadustega inimesed, lastega pered, üksikvanemad, omaste hooldajad jne) võimetekohast osalemist ühiskonnas ja tööhõives.

sots. maj. erivajadused

- + • **Kogukond kui partner.** Kaasame kogukonda avatult teenuste loomisse ja osutusse ning anname kogukondadele suurema vabaduse ja vastutuse inimeste heaolu tagamiseks.

- + • **Hooliv omavalitsus.** Sotsiaalhoolekandeline abi kättesaadavuse ja kvaliteedi tagamiseks kogu maakonnas, hoolitseme personali olemasolu eest ning säilitame ja/või arendame taristut ning tehnoloogilisi lahendusi.

- + • **Kättesaadav arstiabi.** Tagatud on kvaliteetse tervishoiuteenuste kättesaadavus esmatasandi terviskeskustes, perearstikeskustes ja Lõuna-Eesti Haiglas.

- + • **Tark juhtimine.** Toetame heaolu valdkonna kiiret arengut ja innovatsiooni.

Täpsustused/kommentaariid:

+ • Teguvis: Toetame vanemlust

+ • Sots. maj. erinevuste vähendamise

Majandusvaldkonna eesmärgid:

- Ettevõtjad, avalik sektor ja vabaihendused teevad tõhusalt koostööd ühist saavutamiseks.
- Võru maakonna ettevõtteid on paindlikud ja nutikad.
- Võru maakonna töötajad tunnevad rahulolu ning saavad ennast ametialasel *eris* *on hinnatud*
- Võru maakonna ettevõtluskeskkond ja noored kannavad edasi maakonna väärtusi.
- Kohalik ressurs on nutikalt väärindatud.
- ~~Kaitseväge tegevus soodustab maakonna majandusarengut.~~

Täpsustused/kommentaariid: *damite elustil vanusost hoidmata.*
elluvõtluk on täbi inimese elukeele...

Peamised tegevussuunad:

- Meie maakonnas on toimiv avaliku ja erasektori koostööl arendatud ettevõtvõrgustik.
- Avalik sektor aitab aktiivselt otsida lahendusi ettevõtete arengutakistuste ületamiseks.
- Ettevõtlustaristu (internet, teed, inkubaatorid, ettevõtlusalad) on väljaarendatud.
- Avaliku sektori pakutavad teenused on vajalikud ja annavad arenguks kasulikkust.
- Meie vanema põlvkonna ettevõtjad kaasavad ettevõtete tegevusse uusi juhte.
- Ettevõtteid rakendavad aktiivselt innovaatilisi lahendusi ning kaasasid ja säästehnoloogiat.
- Võru maakonna ettevõtlusmaastik ja tööturu struktuur on mitmekesine ja pöörduv.
- Võru maakonnas on loodud võimalused paindlikuks tööeluks (ühiskondlikud kaugtöökeskused) ja pakutakse teisi kaugtööd soodustavaid teenuseid.
- Võru maakonna keskmine palk tõuseb Eesti keskmisest palgast kiiremini.
- Meie maakonna ettevõtteid kasutavad oma toodete ja teenusteturunduses julgelt võrgustiku kultuuri elemente.
- Meie maakonna tarbijad eelistavad kohalikke tooteid ja teenuseid.
- Meie ettevõtjatel on olemas vajalik teave kohaliku ressursi parema väärindamiseks.

3. Kestlik kogukond

Kestliku kogukonna visioon 2035+

Igas vanusegrupis oleval inimesel on meie maakonnas hea elada. Üks meie maakonna inimese on kümne eest

Täpsustused/kommentaariid:

Koostööst sünnib kann, tekitab uut väärtust. Koostöös on partner/hea elada.

Kestliku kogukonna valdkonna eesmärgid:

- + Meie maakonnas on tugeva identiteediga kogukonnad, kes hoiavad ja kannavad edasi oma paikkonna keelt ja kultuurilist eripära.
- + Meie maakonnas on turvalise, säästva ja keskkonnahoidliku mõtteviisiga inimesed.
- + Meie maakonnas toimivad elujõulised valdkondlikud koostöövõrgustikud ja pidevalt arenevad ühigid.
in piirkondlikud
- Meie maakond on parim paik laste ja noorte füüsiliseks ja vaimseks kasvamiseks ja arenguks, siin on hästi toimetulevate inimeste kasvulava. *tegurid eakad, elujõulise perekonna*
- Meie maakonnas on eluks vajalikud teenused lihtsalt ja mugavalt kõigile kättesaadavad.

Täpsustused/kommentaariid:

- Kogukonnas on hea tegemine väärtus, ühiskonnas on koostegemine väärtus, mida hinnatakse/tunnustatakse.
- Kogukond peaks teema välja, et inimesed on tugevus, mida meil on vaja ja vajalikku ja väärtustamiseks.

Peamised tegevussuunad:

- + Kogukonna pärandi edasikandmine moodsate vahenditega. *kaasajate*
- Kogukondade tunnustamine, edulugude esiletõstmine. *Noorte tunnustamine koostöökohas, koolis*
- Maakonna kodanike kaasamine kogukondlikku ellu. *Kan rita on võimalik eri-keelsed? Suurendada kaasatust.*
- Kultuuripärandi hoidmine. *(toetult võrrekskeeritus)*
- Puhas loodus, puhas toit, mahetootmine ja (väike)loomatootmine. *hoidmine*
- Keskkonnateadlikkuse tõstmine ja loodusläheduse tähtsustamine. *hoidmine*
- + Kogukondlike koostöövõrgustike arendamine ja rakendamine, positiivse kogukonna kuvandi loomine. *MATKARAJAD*
- + Seltsitegevuse toetamine suurema ühtsustunde ja heade omavaheliste suhete loomiseks. MTÜde majandusliku elujõulisuse, jätkusuutlikkuse soodustamine.
- Hea potentsiaaliga algatuste ja eestvedajate võimestamine (nt kodanikupalk - *KÜSK* eestvedajatele/aktivistidele). *inno kare*
- + Noortele kättesaadav huviharidus, võimalused ja vahendid huvitegevuseks. *enool + lapsel*
- + Noorte arvamuse kuulamine ja arvestamine, Noorte märkamise ja tekkivate huvigruppide võimestamine. *Noorte tunnustamine.*
- Perekonnad on elujõulised.
- Toetatavad tegevused väljarände vähendamiseks ning sisserände suurendamiseks. *TARISTU VEE KÄTTESAH RAVUS*
- Maakonna keskuste võrgustiku toimimise ja teenuste kättesaadavuse tagamine.
- Piirkonna avalike teenuste miinimumtaseme kehtestamine.
- Uuenduslike transpordilahenduste, sh nõudetranspordi ja sõidujagamise, kasutuselevõtt.

• Eriühisete vanuseühisete koostöö soodustamine, nt projekti taastusvõrgustik.

5. Kultuur ja eripära

Kultuuri ja eripära valdkonna visioon 2035+

Võru maakonnas on mitu silmapaistvat ja omanäolist kultuuriruumi ning rohkelt võimalusi kultuuri osa saamiseks. Meie inimestel on tugev pärimuskultuurile tuginev paigatunnetus.

Täpsustused/kommentaariid:

* need on rakendus kavaid kultuurilise ja ajaloolise väärtuste kaitse ja arendamiseks

Kultuuri ja eripära valdkonna eesmärgid:

- Erinevate kultuuriruumide ning traditsioonide hoidmine ja arendamine. +
- Arvestamine erinevate vanusegruppidega (elukoige noored ja vanemaalsed). -
- Piirkondade elujõulisuse tagamine ning sädeinimeste ja kogukonna eestvedajate hoidmine ja motiveerimine. -
- Kultuur ja maakonna eripära (sh loodus, kultuuriruumid, kohalike toot, loomemajandus, religioon, kaitseväge) on tõhusalt rakendatud maakonna mainekujunduses ja turismi arendamisel. +
- Kultuurilise mitmekesisuse tagamine erinevate kultuurivaldkondade toetamise kaudu. -
- Väliskooostöö ja rahvusvahelise suhtluse arendamine. +

Täpsustused/kommentaariid:

- Spordi ja kultuurivõimenduse võimaluste arendamine ja arendamine
- Kultuurilise väärtuste kaitse ja arendamine
- Kultuurilise väärtuste kaitse ja arendamine
- Kultuurilise väärtuste kaitse ja arendamine
- Kultuurilise väärtuste kaitse ja arendamine

Peamised tegevussuunad on:

- Oma inimeste harimine, eripära ja omakultuuri selgitamine.
- Pärimuskultuuri ja teiste kultuuriliikide edendamine. Pärandkultuuri sidumine tänapäevaga.
- Noorte kaasamine ja võimaluste loomine, et noored saaksid ise kultuuri teha ja korraldada.
- Elukogend põlvkonna kaasamine kogukondlikesse tegevustesse, et nad tunneksid, et kogukond neid väärtustab ja aitaksid edasi kanda piirkonna kombeid ja keelt.
- Piirkondade elujõulisuse tagamine ning sädeinimeste ja kogukonna eestvedajate hoidmine ja motiveerimine.
- Omakultuuri ja eripära edasikandmine (kodu, lasteaiad, kool).
- Piirkonnä märkide võimendamine ja arendamine (suutsusann, seto leelo, Uma Mekk, Seto Küük, Uma Pido, Seto Kuningriik jne).
- Piirkondliku ja kohaliku eripära esiletuomine avalikus ruumis.
- Piirkonna tähtsündmuste ja eripäral tuginevate kultuuri- ja spordiürituste korraldamine ja nende lõimimine.
- Matkaradade võrgustiku arendamine.

- Ühise infoplatvormi arendamine või olemasolevate platvormide aktiivsem kasutamine (sündmused, teenused jms).
- Rahvusvahelistes ja piiritlestes programmides ja projektides osalemine.

Täpsustused/kommentaariid:

- Rahvusvahelise koostöö - tegevused
- Loominguliste

6. Taristu ja keskkond

Taristu ja keskkonna valdkonna visioon 2035+

Meie maakonnas on arengut toetav taristu ja puhas looduskeskkond

Täpsustused/kommentaariid:

Taristu ja keskkonna valdkonna eesmärgid:

- Head maantee- ja rongiühendused, korras teedevõrk ja kergliiklusteede võrgustik.
- Kiire internetiühendus ja mobiilide tarbijate tagamine
- Elanike vajadustele vastav ühistranspordi korraldus.
- Keskkonnahoid (sh põhjavee kaitse, jäätmehooldustaristu arendamine).
- Taastuvate energiaallikate laiema kasutuselevõtt ning energiasäästu meetmete rakendamine.
- Inimeste erinevaid vajadusi arvestav ning ühiskonna sidusust ja turvatunnet kasvatav avalik ruum.

Täpsustused/kommentaariid:

- ÜVK aladel taristu on renoveeritud
- Kohalike ressursside väärindamine ring- ja reemajanduse ja inemajanduse võimekuse kaudu

Taristu ja keskkonna valdkonna peamised tegevussuunad:

- Ühenduste parendamine (teed, kergliiklusteede, ühistransport, raudteetransport).
- Teede asfalt- ja mustkatte alla viimine.
- Kruusakattega riigimaanteed osakaalu vähendamine.
- Ettevõtete taristu toetusprogrammi käivitamine.
- Kiire interneti ja paindliku töö võimaluste arendamine ja tarbijate tagamine
- Piirkonna, kohalike ja lähikeskuste võrgustiku ning Võru linna kui tugeva maakondliku keskuse arendamine.
- Maakonnaülese ja rahvusvahelise koostöö arendamine.
- Valga-Koidula raudtee suurem kasutus reisijate- ja kaubaveol.
- Keskkonna hoidmine sh looduslike maastike, ristipuude ja muude looduslike pühapaikade hoidmine ja energiasääst.
- Avaliku ruumi arendamine.
- Riiklike struktuuride (ametid, inspeksioonid, kaitseväge, Kaitseliit jne) kohalolu tagamine maakonnas ja nende vajaduste realiseerimisele kaasa aitamine.

Täpsustused/kommentaariid:

- Rongidele ettevõtte
- Sademevee uuikad lahendused
- Töökohtade arendamine
- Taastuvenergia suurem kasutuselevõtt
- Kohalike ressursside väärindamine vajaliku taristu arendamine

7. Maine

Maine valdkonna visioon 2035+

Meie maakond on tuntud kui tugevaid emotsioone pakkuv vaheldusrikka looduse ja mitme omanäolise kultuuriruumiga maa. Siin elavad tegusad ja külalislahked inimesed, kellel on tugev paigatunnetus ning kes räägivad oma kodukohast uhkusega.

Täpsustused/kommentaariid:

Faktipõhise ja tervikliku Võru maakonna kuvandi loomiseks ja edasiandmiseks on oluline sõnastada ja juurutada põhisõnumid. Sõnumeid peab arvesse võtma turundusmaterjalide loomisel.

Põhisõnumid:

- Võru maakonnas on tugevaid emotsioone pakkuv vaheldusrikas loodus. +
- Võru maakonnas on mitu omanäolist kultuuriruumi. +
- Siin on tegusad külalislahked inimesed, kellel on tugev paigatunnetus. +
- Võru maakonna inimene loob oma hea maine ise. +

Täpsustused/kommentaariid:

Kogu peatükk peaks jagunema kaheks? ^{maine külaliskäitele} ^{maine oma inimeste silmis}

Mis on meie eesmärk?

PILT VÄLJASTPOOLT

Kes on MEIE? Kes on TEIE?

EESMÄRK TEGEVUSSUUNAD

- Omamaise ja patriootis mil põhineva tarbimise soodustamine (ettevõtlusega seotud).
- Puhas ettevõtlus (mets vs puit).

- Võru maakond on tuntud kui omanäolise ja eristuva turundusega piirkond (st ma kolib Võrru).
- Digiturundus (strateegiline lähenemine).
- Õpime oma sihtrühmi tundma (uuringud).
- Kõneisikutega kontakti loomine ja hoidmine (sh siit pärit, aga eemal elavad)

VÖTAD ÜHE,
SAAD KAKS

KAKS ONGI ÜKS

*KUPLAND

ARUTELU I: VALDKONDLIK HETKEOLUKORD VÕRU MAAKONNAS

• Sissejuhatus töörühma juhilt : valdkonna peamised näitajad maakonnas, olulisemad väliskeskonna mõjutegurid, suunad arengudokumentidest

Millised on valdkonna kuni 5 kõige olulisemat väljakutset?

Millised on valdkonna kuni 5 kõige olulisemat tugevust?

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.